

критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2001. – 832 с. – С. 497 –522.; *Бланшо 2007*: Бланшо М. Простір літератури. Есе. – Львів: Кальварія, 2007. – 272 с.; *Гнатюк 2006*: Гнатюк М. Юрій Яновський: текст і авантекст: Монографія. – Київ, Ніжин: ТОВ «Аспект-Поліграф», 2006. – 328 с.; *Грабович 2000*: Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо. (З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета). – Київ: Критика, 2000. – 320 с.; *Гадамер 2001*: Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. – Київ: Юніверс, 2001. – 288 с.; *Земцовский 1980*: Земцовский И. Проблема варианта в свете музыкальной типологии // Актуальные проблемы современной русской фольклористики. / Сборник статей и материалов. – Ленинград: Музыка, 1980. – 224 с.; *Литературная энциклопедия 2003*: Литературная энциклопедия терминов и понятий. / Под ред. А.Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. – М.: НТП «Интелвак», 2003. – 1600 стб.; *Стус 1994, 6, кн.4*: Стус В. Тв. У 4 т. – 6 кн. Т. 4. – Львів: Просвіта, 1994. – 544 с.; *Стус 1994, 6, кн.1*: Стус В. Твори у 4 т. 6 кн. Т. 6. Кн. 1. – Львів: Просвіта, 1994. – 496 с.; *Стус 1995*: Стус Д. «Палімпсести» В. Стуса: творча історія та проблема тексту. // Стус В. Тв.: У 4 т. 6 кн. Т. 3. Кн. 1. – Львів: Просвіта, 1999. – 486 с. – С. 5 – 22; Стус Д. «Палімпсести» Василя Стуса: творча історія та проблема тексту. Автореферат десерт. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – Київ, 1995. – 24 с.; *Шевельов 1994*: Шевельов Ю. Трунок і трутизна. // Українське слово. Хрестоматія української літератури і літературної критики ХХ ст. – К., 1994, кн. 3. – 688 с. – С. 366 – 395.

Лілія Коврігіна, асп. (Житомир)

ББК 83.3 (4Укр)

УДК 82-312.1.

Новаторські риси роману «Людолови» Зінаїди Тулуб

У статті розглядаються новаторські риси історичного роману «Людолови», з'ясовуються досягнення З.Тулуб у жанрі художньо-історичного різновиду історичної прози. Дослідниця

стверджує, що на творчість репресованої письменниці мала вплив класична історична романістика XIX ст. та ідеологічний фактор комуністичної системи. Новаторство виявляється на проблемному, поетикальному та змістовому рівнях.

Ключові слова: історичний роман, жанр, новаторство.

«Mencatchers» by Zinaida Tulub innovatory line of the novel.

In this article it is observed innovatory line of the novel «Mencatchers» by Zinaida Tulub, found out the achievements of Zinaida Tulub in a genre of historical-fiction as a kind of historical prose. The researcher confirms that the works of the repressed writer was influenced of classical historical romance philology of 19-th century and ideological factor of communistic system. The innovation is displayed on problem, poetical and content levels.

Key words: genre, historical novel, innovation.

Кожен митець є продуктом своєї доби, яка, в свою чергу, пропонує власні мистецькі потреби, естетичні виміри. В наш час, коли відбувається процес розбудови нової незалежної держави, особливо важливою є потреба віддати належне об'єктивне поцінування тим письменникам, які зверталися до актуальних історичних, морально-етичних проблем, прозираючи у минуле. Одним з таких літераторів була Зінаїда Павлівна Тулуб, що мала неабиякий талант і творче натхнення, але їй випала доля працювати у надзвичайно складний, трагічний період переходу до тоталітарної доби соцреалізму.

Твори письменниці і донині знаходяться у колі актуального читацького інтересу, але якщо звернутися до літературознавчої рецепції, то маємо незначну кількість присвячених їй розвідок, зазвичай написаних принагідно, до ювілеїв (Л.Підгайного, Ю.Дольда, І.Клочья, Ю.Полетики, В.Василенка та ін.). Окрім того, маємо праці М.Сиротюка, Г.Ковальчука, І.Дзюби та ін. Але вони не можуть вважатися вичерпними, а тим паче, науково об'єктивними, адже непрості реалії художнього віддзеркалення важливих подій вітчизняної історії потрактовувалися за доби ідеологічної заганжованості наукового мислення. У романах З.Тулуб цінним вважалося, передусім, зображення класової боротьби, загострення класових протиріч, а не художня вартість творів. Тому видається актуальним дослідження творчості романістки з об'єктивних позицій, адже свого часу «роман («Людолови») «був не лише

найбільшим творчим досягненням Зінаїди Тулуб. У свій час цей твір послужив також поворотною віхою в усій українській історично-художній літературі» [Сиротюк 1962: 35 – 36].

Історична романістика письменниці є вагомим надбанням української літератури, містить свої новаторські риси, хоча не обійшлося і без впливу «соцреалістичного» канону. Вона відбиває трагедію митця, історика, який, ретельно опрацювавши і вивчивши історичний матеріал, змушений був, в угоду часові, відступати від нього, вдаватися деякою мірою до антиісторичних положень. Звідси роздвоєність персонажів, загострення класових протиріч, домінанта соціального над особистісним тощо.

В українській радянській літературі Зінаїда Тулуб однією із перших звертається до художнього осмислення минулого. Роман «Людолови» став помітним явищем в літературному процесі 30 – х років ХХ ст, хоча й мав тернистий шлях від написання до виходу у світ, отримав, попри деякі зауваження, прихильність критики, приніс визнання і популярність авторці, але разом з тим став початком життєвої драми мисткині.

20-30-ті роки ХХ століття, коли народився й визрів задум роману «Людолови», стали свого роду перехідним моментом від доби державо- та націєтворчих змагань українського народу до епохи тоталітаризму, обличчя якої визначала жорстка регламентація всіх видів художньої творчості, а особливо літературної. Тому на ідейному і поетикальному рівні твору позначилися різні, часом взаємовиключні тенденції. Поява роману на світ збіглася з переламним моментом становлення жанру українського історичного роману, коли старий, заснований на козакофільській традиції, канон рішуче викорінювався як складова націоналістичної ідеології, а новий лише знаходився на початковому етапі свого становлення. Це дозволило письменниці відмовитися від деяких застарілих схем у художньому опрацюванні проблем української історії, але, водночас, на скільки це було можливо в умовах розгортання діяльності репресивної машини в 30-х, не впасти в інші крайнощі – нігілізм та вульгарний соціологізм.

Попри певні поступки ідеологічним вимогам епохи, новаторство письменниці у змістовій площині твору незаперечне. Воно виявляється і в переосмисленні цілого ряду проблем, що традиційно знаходили своє втілення в українській історичній прозі, і в розробці нової для нашого письменства тематики.

Аналізуючи роман «Людолови», можна помітити, що він не вписується в ідеологічні канони, хоча у ньому певною мірою віддзеркалюються офіційні оцінки діяльності відомих історичних подій та їх учасників, домінує соціальна заангажованість характерів. Зокрема, особливо це відчутно у ставленні до проблеми соціального розмежування січовиків. Письменниця наголошує на соціальній нерівності за майновою приналежністю: багата старшина, як і панство, мала хутори, землі, так само нещадно визискували січове поспільство, а останні працювали на неї за шматок хліба, одягу, дах над головою та ін. В розвідках істориків (Д.Яворницького, О.Гуржія, В.Корнієнка) справді можна знайти факти соціальної нерівності на Січі, але причиною розмежування слугував більше військовий досвід, аніж майнове становище. Отже, письменниця висловлює в цьому питанні виражену ідеологічну тенденційність. Особливо виразно виявляється тенденційність авторки в питанні релігії, у відтворенні образів духовних осіб, незалежно від їхньої конфесійної приналежності. Щоправда, виведені вони в романі поверхово, постаючи не стільки реальними людьми, скільки символічним втіленням думки про здирицтво й прагнення до збагачення. Причому підхід однаковий до представників усіх конфесій. Пробощ Маєвський розгортає перед паном Бжеським цілу стратегічну схему закріпачення Сивери, виявляючи при цьому надзвичайний хист і вправність у справах господарських. При цьому власне питання віри й боротьби зі схизматами згадуються лише побіжно. Так само хижо полює за Михайликом, сином Галшки Гулевичівни, отець Елоїзій. В авторському коментарі щодо релігійного диспуту, участь у якому має остаточно повернути хлопчика до католицької церкви, питання про облудність та матеріальну зацікавленість святих отців викладене публіцистично, ніби в підручнику з атеїзму. Лише образ Єлесея Плетенецького виведено повно. Але тут теж головна увага авторки

зосереджується не на образі духовної особи, а на магнатських рисах, хоча і наголошено в романі на позитивному значенні кіра Єлисея у захисті православної віри, розвиткові освіти, книгодрукування тощо. Аналізуючи роман «Людолови», ми можемо знайти ще багато подібних прикладів. Все це данина часові. В час атеїзму З.Тулуб не могла по-іншому трактувати дані питання.

У мистецтві образотворення Зінаїда Тулуб руйнує козакофільську традицію, засновану на народництві. Починаючи від П.Куліша, М.Старицького, Д.Мордовця та ін., які зображували статичних, традиційних героїв з народних мас, суспільних особистостей, для яких головною є боротьба за соціальне та національне визволення, героїв-борців, народних месників (Кармелюк, Залізняк, Іван Гонга, Богдан Хмельницький та ін.), які віддавали своє життя за народ, письменниця у романі «Людолови» на перший план виводить реальних, земних, живих людей, з сильними та слабкими сторонами свого характеру, яким притаманні високі чи низькі моральні якості. Разом з тим авторка показує їх душевні вагання, непевність, розпачі і розчарування. Людина у Зінаїди Тулуб визначається за своїми моральними якостями, незалежно від соціального стану, уподобань, релігії, національності тощо. Письменниця в один ряд ставить і українського старшину, яка зраджує заради привілей і багатства, і кримського мурзу, що ладен забрати останнє у нещасного рибалки, і московського боярина, винного у смерті скривдженої татарки, і цехового майстра, який нещадно знущається з бунтівників, і польського магната, що хоче поневолити Дикий степ тощо. Всі вони належать до одного табору – людоловів, людожерів. Слід зазначити, що поняття «людолови» у Зінаїди Тулуб досить широке, узагальнене. Ось як у автобіографії З. Тулуб пояснює свій задум: «Людолови» – це не тільки загони кримських татар, що набігали на Україну, це й польські магнати, католицькі й православні монастирі, і Києво-Печерська лавра, зокрема, козацька старшина і гетьмани, цехова і магістратська верхівка у Києві і Львові – словом, усі, хто знущався з простого люду [Тулуб Ф. 150: од.зб. 2]. Зінаїда Тулуб основною проблемою у романі вважала проблему праці у XVII ст.[Лист од.зб. 32857]. Можна сказати більше – символ праці є наскрізним у творі.

Точніше, праці в ім'я чого і в ім'я кого? «Праця в ім'я волі», – можна дати відповідь. Воля – основна домінанта роману, універсальне поняття, яке визначає вчинки і психологію героїв, їх внутрішній світ, моральність. У кожного героя своє розуміння волі, кожен по-своєму трактує це поняття. У логіці ксьондза Масвського воля – це завоювання Сивери, широкого безмежного степу, заселення його людьми, які б працювали на рахунок пана Бжеського, а він пригріється біля нього. Для Горпини, як і для Медже, – це тиха мирна праця на власному шматку землі з коханим чоловіком на рідній землі, для Якова Бородавки – козацька вольність, стихійність, морські походи, пияцтво, а згодом – і матеріальний статок, влада, для цехових підмайстрів – добрі умови праці, висока платня, для Сагайдачного – автономія держави, освіта та ін. Тобто прагнення волі визначає моральність людини, її дії. Які шляхи обирає людина задля волі? Чи залишається вона людиною, пройшовши різні життєві випробування чи стає моральним покручем, здобувши цю волю – основні питання, що проходять крізь роман «Людолови». Це було сміливим новаторством Зінаїди Тулуб, особливо враховуючи час написання роману.

Історичні романісти 30 – х років (І.Ле, Н.Рибак, В.Чередниченко та ін.) на перший план виводять героя на основі чітко заданої ідеологічної парадигми – революціонера-бунтаря, що підриває основи суспільності. Причому герой цей найчастіше, так би мовити, множинний, діє як частина від великої спільноти, революційно налаштованої маси. У Зінаїди Тулуб значення образу героя-одинака, що проходить численні випробування «авантюрним часом» (М.Бахтін) і врешті досягає своєї мети, нівелюється, натомість центральне місце займає проблема соціального протистояння між людоловами-визискувачами та визискуваними: посполитими, бідними татарами, рабами, робітниками майстерень. В «Людоловах» ця настанова соцреалізму, що лише почав розгортатися як доктрина в час написання роману, реалізується лише частково. Образи чоботаря Омелька, посполитого Томаша, Горпини, рибалки Нур'ялі, Медже, Абдулки, Лейзора, які типологічно належать до табору просолюду, що протистоїть людоловам, показані швидше жертвами, ніж борцями, а Дмитро Барабаш, Юрко Шибеник, Яків Бородавка, через кут зору яких

оприявлюється бунтарська настанова, окреслені пунктирно. Що ж до Бородавки, то на перший план виведено його непослідовність, пияцтво, врешті – перехід до табору людоловів.

Водночас у творі мисткиня розгортає широкий показ українського суспільства в усіх його соціальних зрізах та етнографічних особливостях, що характерно для української реалістичної прози XIX століття. Крім того, письменниця не обмежується показом лише української дійсності. Майстерно виписані етнографічні, побутові, соціальні картини панської Польщі, Туреччини, Криму, Московії.

На нашу думку, у творі переважає взаємопроникнення ліричного та епічного способів зображення дійсності, порушення історіософських питань, широка проблематика, пов'язана із загальнонаціональними широкомасштабними питаннями, віддзеркалення національно-визвольних змагань українців у контексті європейської політики й міждержавних стосунків, прагнення до правдивого, неприкрашеного показу життя українства XVII століття, відсутність ідеалізації представників народу, превалювання класичного підходу в характеротворенні тощо.

Художня історична концепція З.Тулуб характеризується такими рисами: насиченість історичним матеріалом, панорамність, тематична розгалуженість, поліпроблемність.

Для роману взагалі характерна поліперсонажність. В роман введено велику кількість персонажів. Образи Сагайдачного, Насті Повчанської, Медже, Данила Коржа, Горпини, Єлисея Плетенецького, Якова Бородавки та ін. розкрито більш-менш повно, але вони часом непередбачувані, відчувається їхня роздвоєність, інші (представники духівництва, поспільства тощо) накреслені пунктирно. Вони вводяться в роман і часто зникають, щойно виконавши свою функцію. Письменниця тяжіє до класичних для української літератури характерологічних типів. Однак, незважаючи на опис кривд і поневірянь простого люду, на позитивне ставлення до його ролі в історичному процесі, письменниця не ідеалізує його. Показуючи долю окремих представників з народу в тісному зв'язку з історичним процесом, З.Тулуб, таким чином, відображає долю всього народу. І це показано на прикладі не

лише українського народу, а й татарського, турецького, польського, російського.

Письменниця однією з перших торкається питання «козацького хліба», тобто грабунку татарських міст під час морських походів, у яких головною мотивацією слугує лише прагнення наживи, особливо коли йдеться про козацьку старшину. Деякі дослідники і критики (М.Сиротюк, Т.Сагайдак та ін.) вбачали в цьому один з недоліків роману. Звісно, це дразливе питання, що соромливо замовчувалося в українській історичній прозі до Зінаїди Тулуб. Але слід пам'ятати, що протягом століть у середньовічній Європі майно завойованих уважалося законним надбанням переможця, а війна – єдиним гідним заняттям для лицарства. Тому навряд чи слід уважати дивним те, що козаки грабують татарські й турецькі міста Отже, письменниця не стільки виявляє тенденційність щодо зображення козацтва, скільки ретельно відтворює дух епохи феодальних війн, за задокументованими історичними свідченнями, причому намагається зберегти толерантність у питанні національному.

По-новому витрактувала письменниця образи головних персонажів твору, зокрема Сагайдачного. Вона спромоглася відмовитися від ідеалізації та мелодраматизму, але й не піддалася спокусі плакатно-звинувачувального розвінчання історичних осіб. Постать гетьмана переведено з площини героїчної в трагічну. Письменниця виховувалася у родині, де поглиблений інтерес до української історії був спадкоємним. Отже, за первинний, очевидно, маємо вважати концепт образу Конашевича-Сагайдачного як лицаря-звитяжця, доброчинця і мудрого політика. Віддаючи ж належне більшовицьким ідеологічним настановам компартії, письменниця наділяє героя комплексом негативних рис, які, на думку більшовицьких ідеологів, обов'язково властиві представникові панівних верств. Звідси абсолютно несподівані повороти у вчинках і думках гетьмана. Він прагне примножити чисельність війська запорізького, зробити Київ осередком освіти й культури, а козацтво – силою, з якою б рахувалися інші народи не лише тоді, коли виникає нагальна потреба боронитися від турецької навали, але й у години миру. Складається враження, що письменниця намагається не погрішити проти історичної істини,

але водночас, розуміючи, що образ Сагайдачного-державотворця не вписується в новочасну ідеологічну концепцію, одразу шукає аргументів, щоб підтвердити його людоловство. Характеризує гетьмана як козака мудрого і відважного, що, прийшовши на Січ, зумів зробити карколомну кар'єру, здобути до себе повагу. Діяння гетьмана промовляють самі за себе: провідна роль у заснуванні братства, організація висвячення українських православних ієрархів, перетворення війська запорізького на потужну військову силу, що рятує королівство польське від неминучої загибелі, вдалі морські походи тощо. Всі ці історичні факти знайшли своє відображення в романі. Поряд з цим мотивація вчинків Сагайдачного виглядає ідеологічно притягнутою, слабко вмотивованою, заниженою. Письменниця свідомо намагається звести всі державницькі дії гетьмана звести до жадоби грошей, прагнення влади, дріб'язкової помсти. Це можна пояснити лише потребою підігнати його під шаблон «людолова». Цю тенденційність З.Тулуб в підході до творення образу Сагайдачного відзначає М.Сиротюк [Сиротюк 1968: 104]. І все ж результаті такого суперечливого, двоїстого підходу, заґрунтованого водночас на ідеологічних вимогах двох різних епох в історії української літератури образ Конашевича у романі «Людолови» позбавлений ідеалізованості, іконописної одноплщинності, він рельєфний, яскравий, переконливий.

Відзначається оригінальністю версія письменниці щодо долі Насті Повчанської, яка хоч і не є історично достовірною, але психологічно вмотивована і тонко інструментована. Взагалі на творення жіночих образів у романі «Людолови» З.Тулуб, як і на твір загалом, мали вплив класична історична романістика другої половини XIX ст, зокрема і вальтерскоттівська манера, а також ідейні настанови «соцреалізму». Письменниця намагалася, слідуючи історичній фактографії, створити колоритні постатті, що відповідали зображуваній епосі, не йдучи проти історичної правди і виконуючи одночасно ідеологічні вимоги сучасності, що призвело до творення розмаїтого у своїх виявах і психологічно переконливого характеру, позбавленого трафарентості і напередвизначеності. Героїнь письменниця подає у становленні і розвитку, з психологічною вмотивованістю характерів і вчинків. Їхня доля

передусім трагічна. Відірвані від рідного коріння, втрачаючи зв'язок з батьківщиною, вони не знаходять щастя на чужині, зазнають катастрофи і найчастіше – смерті. Але вони життєві, виписані майстерно і захоплююче на тлі реалій описуваної доби. Хоча досить часто авторка трактує їх вчинки і характери з позицій ХХ ст.

Також по-новому висвітлено у З.Тулуб низку наскрізних мотивів української історичної прози, зокрема мотиву потурнацтва, підійшовши до його розробки з позицій житейської і психологічної вмотивованості. Письменниця свідомо руйнує активно розроблюваний в українській історичній прозі (і не лише в ній!) топос рідної землі, як тихого раю, де серед безмежних нив та вишневих садків мешкають чесні трударі, існування яких постійно zagrożене зовнішньою небезпекою чи зі сторони пихатої, легковажної, розпусної Польщі, чи віроломно-підступної Московщини, чи, головним чином, зі сторони Криму та Туреччини, які є абсолютизованим образом пекельного страждання й поневолення для всього українства, за висловом С. Андрусів – «демонічна земля, антисвіт» [Андрусів 2000: 147].

Цей «антисвіт» у романі З. Тулуб виписаний детально, до найтонших подробиць, а тому втрачає свою узагальненість, стає близьким і реальним. Можливість вижити у ньому і навіть здобути волю цілком реальна. З уст Олени дізнаємось, що «татари люди згодливі.<...> Навіть закон у них є, що, проживши сім років у неволі, кожен бранець може викупитися на волю, і хазяї повинні пускати бранця на заробітки, щоб назбирати грошей. У них по закону вісім годин на добу – спати, вісім на хазяїна працювати, а вісім –на себе, роби, що бажаєш» [Тулуб 1973, I: 338]. Щоправда, сама ж Олена додає, що про той татарський закон мало хто з невільників знає, оскільки це не вигідно для рабовласників. Отже, татарська неволя дає шанс на спасіння навіть найбільш упослідженим галерникам, а тому, як слідує з тексту, не є вже аж таким доконечним втіленням пекла. Тому в романі «Людолови» протиставлення рідної землі й чужини втрачає свою гостроту. Навпаки, письменниця намагається витворити загальну для всіх народів «територію соціального лиха», де сірома страждає під непосильним тягарем панського примусу.

Більше того, українські степи змальовані як місце непевне, таке, де постійно чекає небезпека: чи то опинитися у польському кріпацтві, чи у татарському полоні. І ніякий закон не захищає українство від панської сваволі. В «Людоловах» надзвичайно майстерно витворено топос міста, де розгортаються події, пов'язані з сюжетними лініями долі старого Омелька, взаємин Горпини та Нур'ялі, державницької діяльності Сагайдачного. Діяльність ремісничих цехів, розкриття суспільних та економічних законів їх існування – це нечасто розроблювана в українській історичній прозі тема. До того ж Зінаїда Тулуб виявляє дивовижну обізнаність в зображенні ремісництва, на що звертає увагу І.Дзюба [Дзюба 2006]. Події розгортаються у Львові, Києві, Кафі, Стамбулі, що різняться традицією, вірою, але скрізь визначальним є протистояння міської бідноти та багатіїв, що наживають свої статки непосильною працею інших.

Ще один важливий аспект новаторства Зінаїди Тулуб – показ української історії в широкому міжнародному контексті. Через увесь твір проходить ідея зіставлення явищ соціальної дійсності в Україні та найближчих сусідніх землях. Письменниця вибудовує паралелі етнографічні, побутові, соціальні психологічні, демонструючи при цьому глибоку компетенцію історика, етнографа, фольклориста.

Точність, з якою вона відтворює обряди, що супроводжують прийняття ревану у мусульманській Кафі, і вступ до цехового товариства у Києві, весільні звичаї татар та правила складного придворного етикету в султанському палаці, детальні описи законів польського судочинства та розкішного бенкету у палаці магната Потоцького вражає. Щоправда, подекуди такий цілком зрозумілий інтерес науковця і прагнення бути максимально точною навіть у деталях, пишномовність і вживання великої кількості іншомовних, застарілих слів перевантажує оповідь, позбавляє її динамічності і виглядає анахронізмом, запозиченим з російської історичної прози XIX століття.

Традиційно для історичного роману нараційна стратегія у творі зарепрезентована *третьоособовою формою викладу*, яка представляє тип *всезнаючого наратора*, лад висловлювань якого підпорядковує собі всі інші наративні позиції у творі.

Гетеродісгетичний наратор пропонує читачеві свою інтерпретацію, свій кут зору на описувані події, який підпорядковує собі всі інші «ідеологічні позиції», що виражаються різними персонажами. Крім того, він займає виразну оціночну позицію, що виступає як система ідейного світосприйняття автора. Найяскравіше вона виявляється у характеристиці думок і вчинків персонажів. Наприклад, у ситуації з сином Галшки Гулевичівни Михайликом, у душі котрого посіяв сум'яття отець Алоїзій, маємо прямий коментар наратора-усезнавця: «Він (Михайлик. – Л.К.) знав з історії тільки те, що розповідав йому отець Алоїзій, а в цих уривках все хилилося на користь католицької церкви, все було добрано і зліплено так спритно, що знайти щілину в логіці фактів важко було й дорослій людині, а не те що безпорадній дитині, вихованій у містичному тумані, де кожна подія здавалася чудом, а чудо вважалося за безперечну істину» [Тулуб, І: 163].

Отже, написавши роман «Людолови», З.Тулуб розширила межі української історичної романістики в першу чергу оригінальним стилем, сміливим новаторством, високою культурою письма. Твір по-справжньому гуманістичний, патріотичний. У ньому відчувається любов і повага до рідного народу, культури, гордість за видатних діячів минулого. Напевно, саме це не могла пробачити «сталінська інквізиція» і висунула найсуворіший вирок, який може бути для письменника, – духовне знищення.

Література: *Андрусів 2000:* Андрусів С. Модус національної ідентичності: львівський текст 30 – х років ХХ ст. – Львів: Видавництво Львівського національного університету, 2000.; *Дзюба 2006:* Дзюба І. Славетна епопея Зінаїди Тулуб // 3 криниці літ: У 3 т. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т.1.: Статті. Доповіді. Передмови. Дещо про добрих сусідів і духовну рідню. – С. 556 – 561.; *Лист Од.зб. 32857:* Лист Зінаїди Тулуб до Максима Горького // Архів О.М. Горького. – Ф. КГ-нп/а, 23–57/5. – Од.зб. 32857.; *Сиротюк 1968:* Сиротюк М.Зінаїда Тулуб: Літературно-критичний нарис. – К.: Рад. письменник, 1968.; *Сиротюк 1962:* Сиротюк М. Й. Український радянський історичний роман : проблема історичної та художньої правди / Микола Сиротюк. – К. : АН УРСР, 1962.; *Тулуб Ф.150, од.зб. 2:* Тулуб З.П. Автобіографія //

Відділ рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка. – Ф.150. – Од.зб.2.; Тулуб 1973: Тулуб З. Людолови: Історичний роман: В 2-х т. – Сімферополь: Таврія, 1973.

Коврігіна Л. «Людоловы» Зинаиды Тулуб. Новаторские черты романа.

В статье рассматриваются новаторские черты исторического романа «Людоловы», выясняются достижения З.Тулуб в жанре художественно-исторической разновидности исторической прозы. Автор статьи утверждает, что на творчество писательницы имела влияние классическая историческая романистика XIX ст. и идеологический фактор коммунистической системы. Новаторство представлено на проблемном, поетикальном и содержательном уровнях.

Ключевые слова: исторический роман, жанр, новаторство.

Юлія Мендель, асп. (Київ)

ББК 83.3 (4Укр)

УДК 82-312.1.

Натурфілософські образи поетичної збірки В. Затулівітра «Пам'ять глини» крізь релігійні та етнологічні уявлення

Натурфілософська образність збірки «Пам'ять глини» сконцентрована на зоо- та ботаноморфних метафоричних згуяченнях. Символи флори та фауни, що використовує В. Затулівітер, мають давнє релігійне чи етнологічне коріння. За законами натурфілософії, образи природи складають міфологічну картину світобудови, де людина невіддільна від природи і де постає чітка картина циклічності часу, традиційної змінності.

Ключові слова: натурфілософія, міфологізм, зоо- та ботаноморфна метафора, циклічність, Божественна Жінка.

Nature philosophical imagery of the poem collection «Memory of clay» is concentrated in zoo- and botanomorph symphysis. Flora and fauna symbols have long-standing roots. By the laws of nature philosophy nature images build mythological conception world construction, where a person and the nature are inseparable and the time is cyclic.

Key words: nature philosophy, mithology, zoo- and botanomorph methaphora, cycle, saint Woman.